

VM065:00/2012

Valtiovarainministeriö
Snellmaninkatu 1 A
PL 28
00023 Valtioneuvosto
valtiovarainministerio@vm.fi

28. 08. 2014

Asia: Valtiovarainministeriön lausuntopyyntö VM065:00/2012 luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle kuntalaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

Valtiovarainministeriö 8.5.2014 on pyytänyt lausuntoa kuntalakiluonnoksesta.

1. Lähidemokratiasta

Pidämme hyvänä sitä, että lakiluonnoksessa kiinnitetään huomiota lähidemokratian ja asukkaiden osallistumisen kehittämiseen. Tämä on asia, jota SKP on jo pitkään esittänyt. SKP:n mielestä laista tulee tehdä tältä osin velvoittava. Kunnat tulee lailla velvoittaa muodostamaan alueellisia toimielimiä kuten kunnanosa- ja valtuustoja. Muotoilu, jonka perusteella valtuusto voi halutessaan muodostaa tällaisia elimiä, ei ole riittävä. Alueelliset toimielimet tulee valita kuntalaisten suoralla vaalilla. Alueellisille elimille tulee antaa todellista päätösvaltaa ja resursseja esimerkiksi osallistuvan budjetoinnin menettelyllä.

Kunnan kaikkien toimielinten eikä vain valtuuston kokousten tulisi olla aina julkisia lukuun ottamatta asioita, joiden käsittely on laissa säädetty salassa pidettäväksi. Tämä lisäisi oleellisesti kunnallishallinnon avoimuutta ja läpinäkyvyyttä.

Kunnallisen kansanäänestyksen käyttöä tulisi laajentaa siten, että jos neljä prosenttia 15 vuotta täyttäneistä kuntalaisista vaatii kansanäänestyksen toimeenpanoa jostakin asiasta, kansanäänestys olisi järjestettävä eikä valtuusto voisi käyttää harkintavaltaansa asiassa. Kansanäänestys pitää olla mahdollinen järjestää myös vaalien yhteydessä. Kansanäänestyksen tuloksen tulee olla sitova.

Kuntalaisten aloiteoikeutta tulee vahvistaa siten, että aloitteet käsitellään aina lautakunnissa ja myös valtuustossa.

Kunnan tulee tiedottaa asukkaiden vaihtoehtoisista esityksistä kun esitellään päätettäväksi tulevia asioita. Lisäksi kunnat tulee velvoittaa kuntavaaleissa antamaan kaikille vaaleissa mukana oleville puolueille, valitsijayhdistyksille ja ehdokkaille mahdollisuus esitellä itseään maksuttomasti esimerkiksi kunnan verkkosivuilla.

2. Kuntien toimielimistä

Lakiesityksessä korostetaan valtuuston roolia strategisena johtajana. Se ei saa merkitä, että valtuuston päätösvalta kaventuu ja valtuusto päättää yhä vähemmistä asioista, kuten nyt etenkin palvelujen osalta on tapahtunut.

Valtuutettujen lukumäärää ei ole syytä vähentää. Esityksen mukaan laissa määriteltäisiin vain valtuutettujen minimimäärä kunnan asukasluvun perusteella ja kunta voisi itse päättää valtuutettujen lukumäärän, kunhan se täyttäisi minimin. On hyvin todennäköistä, että valtuutettujen määrä tulisi vähenemään minimiin tai lähelle sitä, mikä johtaisi valtuutettujen lukumäärän vähenemiseen jopa

viidenneksellä prosenttia. On huomattava, että valtuutettu on ainoa kuntalaisten suoraan valitsema luottamushenkilö ja valtuutettujen lukumäärä on jo vähentynyt huomattavasti kuntaliitosten seurauksena.

Vastustamme sähköisiä kokouksia ja kokoukset korvaavaa sähköistä päätöksentekomenettelyä. Ne johtaisivat todennäköisesti keskustelun typistymiseen tai jopa katoamiseen. Poliittisen keskustelun ja eri vaihtoehtojen harkinnan kannalta on tärkeää, että päätöksenteko tapahtuu aina kokouksissa, missä osanottajat ovat fyysisesti läsnä. Sen sijaan sähköisten välineiden käyttöä päätöksentekoa avustamassa tulee edistää. Joskus on viitattu pitkiin välimatkoihin sähköisten kokousten perusteena. Asiaa voi tarkastella niinkin, että ei pidä muodostaa liian laajoja kuntia tai kuntayhtymiä, jotta luottamushenkilöiden kokousmatkat ja asukkaiden yhteys päätäjiin pysyy kohtuullisen pituisina.

Nykylaissa lautakunnilla ja kunnanhallituksella on oikeus ottaa käsiteltäväkseen kunnan viranhaltijoiden ja alempien toimielinten päätöksiä (otto-oikeus) ja oikeus kumota niitä. Lakiesityksessä tämä oikeus on rajattu vain kunnanhallitukselle. On tärkeää, että lautakunnilla on otto-oikeus myös jatkossa. Etenkin isoissa kunnissa virkamiehille on delegoitu paljon valtaa ja isojakin päätöksiä. Otto-oikeus tulee laajentaa myös kunnanvaltuustolle, koska on ilmennyt tapauksia, joissa kunnanvaltuusto ja kunnanhallitus ovat olleet keskenään erimielisiä.

Luottamushenkilöiden sidonnaisuuksien ilmoitusvelvollisuuden pitäisi olla laajempi ja koskea kaikkia valtuustojen ja lautakuntien jäseniä, jotta valtuutetut ja lautakuntien jäsenet olisivat keskenään tasavertaisessa asemassa. Muissakin kuin lakiin esitetyissä lautakunnissa tehdään päätöksiä, joissa sidonnaisuuksien tietäminen on tärkeää (esimerkiksi sote-lautakunnan jäsenten ja alan yritysten keskinäiset sidonnaisuudet). Päätöksenteon tulee olla avointa.

Vastustamme esitystä eräiden luottamushenkilöiden päätoimisesta tai osa-aikaisesta palkasta, koska luottamushenkilöt eivät olisi silloin keskenään tasavertaisessa asemassa. Esitys johtaisi siihen, että isot puolueet saavat palkattuja luottamushenkilöitä ja luottamushenkilöiden piiriin syntyy jako kahden kerroksen väkeen. Ammattimaisten luottamushenkilöiden sijaan esitämme, että kunnat veloitetaan tukemaan asukkaiden vaikutusmahdollisuuksia ja luottamushenkilöiden yhteydenpitoa asukkaisiin.

On mahdollistettava sosiaaliturvan varassa elävien ihmisten osallistuminen luottamustehtäviin niin, etteivät kokouspalkkiot leikkaa perustoimeentuloturva, eikä niiden maksatus viivästytä muun toimeentulotuturvan maksamista.

Kunnanhallituksen puheenjohtajaksi tai varapuheenjohtajaksi ei voisi esityksen mukaan enää valita kunnan tai kunnan määräysvallassa olevan yhteisön työntekijää. Tämä asettaisi kuntalaiset keskenään eriarvoiseen asemaan ja rajoittaisi kunnan työntekijöiden vaikutusmahdollisuuksia. Mielestämme jääväämismenettely riittää intressiristiriitojen vaikutuksen ehkäisemiseen.

Myönteistä on, että luottamushenkilöille on säädetty tiedonsaantioikeus myös kunnan tytäryhteisöjen asioista.

3. Kuntataloudesta

Kuntien itsehallintoa ei saa kaventaa rajoittamalla niiden oikeutta päättää itsenäisesti taloudestaan. Kuntatalousohjelma ei saa johtaa kuntien rahoituksen heikentämiseen vaan valtion tulee taata kunnille riittävät resurssit niille säädettyjen tehtävien hoitamiseen. Kunnille määrätty velvoitteet

alijäämien kattamisesta neljässä vuodessa tulee poistaa. Kunnille määrätty arviointimenettely alijäämätapauksissa tulee poistaa.

Kunnilta tulee kieltää tietoinen alibudjetointi eli menojen tahallinen arvioiminen liian pieniksi suhteessa palvelujen tarpeisiin ja kunnan velvoitteisiin.

Kuntalakiin aiemmin tehty yhtiöittämisvelvoite tulee poistaa nyt kun lakia uudistetaan. Vähäinen toiminta markkinoilla ei voi olla peruste velvoittaa yhtiöittämään liikelaitoksia. Esimerkiksi energia- ja vesilaitokset ovat osa normaalia kunnan perusinfrastruktuuria ja ne edustavat yleensä ns. luonnollista monopolia. Samoin satamien ns. landlord-toiminta on luonteeltaan luonnollinen monopoli.

Kuntien toimintojen ja esimerkiksi kiinteistöjen yhtiöittäminen johtaa aina merkittävään kunnallisen demokratian kaventumiseen, koska osakeyhtiöt toimivat osakeyhtiölain eivätkä kuntalain säädösten alaisuudessa. Siksi toimintojen yhtiöittäminen tulee nähdä harvinaisena poikkeuksena kunnan normaalista toiminnasta. Kuntien liikelaitosten ja yhtiöiden asioiden käsittelyssä on turvattava avoimuus. Kuntien omistamien osakeyhtiöiden yhtiöjärjestyksiin ei pidä kirjata normaaleja säädöksiä liikevoiton tavoittelusta, koska se ei ole välttämättä niiden tarkoitus eikä varsinkaan niiden ensisijainen tarkoitus.

Kunnat on myös tässä laissa velvoitettava huolehtimaan harmaan talouden torjunnasta.

4. Muuta

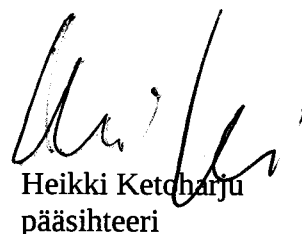
Kuntalakiin tai siihen liittyen tehtävään erillislakiin tulee sisällyttää säädökset maakuntahallinnosta ja vaaleilla valittavasta maakuntavaltuustosta. Aluehallinnon kokoaminen maakuntavaltuustojen alaisuuteen yhtenäistäisi hallintoa ja vähentäisi erilaisia ns. hallintohimmeleitä. Se vahvistaisi demokratiaa asioissa, jotka ovat nyt siirtyneet kuntayhtymiin ja uhkaavat siirtyä kaavaillun sote-mallin mukaisille erityisvastuualueille.

Kuntalakiin ei tule sisällyttää säädöksiä ns. palvelualoitteesta vaan kuntien tulee tuottaa palvelut pääsääntöisesti itse.

Suomen kommunistinen puolue

Juha-Pekka Väisänen
puheenjohtaja

Heikki Ketonen
pääsihteeri